

تحلیل اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستای خراشاد شهرستان بیرجند)

مهديه خراشادی زاده^۱ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران
مرتضی اسمعیل نژاد - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۹/۱۳

چکیده

امروزه طرح هادی روستایی مهمترین ابزار مدیریت توسعه روستایی در ایران است. این طرح‌ها عمدتاً جنبه‌های کالبدی روستاها را مورد توجه قرار می‌دهند و بخش عمده قابل اجرا یا اجرا شده طرح‌های هادی روستاهای کشور نیز جنبه کالبدی دارند. در این راستا، هدف اصلی این پژوهش، بررسی اثرات اجرای طرح هادی در توسعه روستای خراشاد می‌باشد. این پژوهش از نظر ماهیت از نوع توصیفی-تحلیلی است که در روش توصیفی داده‌ها با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و عملیات میدانی با استفاده از پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. در روش تحلیلی، با توجه به فرضیه‌های پژوهش، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش، سرپرستان خانوار روستای خراشاد، می‌باشند که ۷۷ نفر از آنان با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده است و پرسش‌نامه در بین آن‌ها توزیع گردید. روایی پرسش‌نامه با نظر کارشناسان و پژوهشگران در زمینه موضوع مورد پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که، ساکنین روستا، از اجرایی شدن طرح هادی در روستا رضایت دارند و میزان اثرگذاری و موفقیت طرح هادی را در ارتباط با شاخص‌های مسکن، کالبدی، بهداشت و کاربری اراضی خوب ارزیابی کردند. با اجرایی شدن طرح هادی، شبکه‌ی معابر و مسیر پیاده‌روها اصلاح شده است که باعث سهولت رفت و آمد روستاییان و همچنین با ایجاد شیب در معابر، جدول‌گذاری و قرار دادن جوی‌ها باعث بهبود کیفیت معابر و دسترسی آسانتر به خدمات شده است و علاوه بر آن، در زمینه‌ی معیار بهداشت، جمع‌آوری زباله، دفع آب‌های سطحی و پسماندهای منازل که یکی از اثرات اجرایی مورد انتظار از طرح هادی روستایی تأثیر بر روی بهداشت محیط و وضعیت زیست محیطی روستاهاست می‌توان میزان موفقیت طرح هادی را در ارتباط با شاخص‌های بهداشت مشاهده کرد.

واژه‌گان کلیدی: طرح هادی، روستا، توسعه روستایی، توسعه کالبدی، روستای خراشاد

مقدمه

روستاها با توجه به نقش مهمی که در نظام تولید و اشتغال کشور دارند، گستردگی و پهنه جغرافیایی وسیعی که در بر می‌گیرند و جمعیت قابل توجهی که علی‌رغم تغییر و تحولات اجتماعی-اقتصادی دهه‌های اخیر در این سکونتگاه‌ها سکنی گزیده‌اند، باید در نظام توسعه کشور از جایگاه ویژه‌ای برخوردار باشند (علی‌الحسابی، ۱۳۸۱: ۱۵). اما جهت نیل به توسعه و به طور اخص توسعه روستایی در هر کشور و سرزمینی نیازمند برنامه‌ریزی منسجم و هماهنگ هستیم. انسجام در برنامه‌ریزی نیز در سایه اتخاذ سیاست‌هایی در قالب الگوهای معین ممکن می‌شود (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۵: ۵۸). یکی از الگوهای توسعه روستایی که در دهه اول پس از پیروزی انقلاب اسلامی با هدف دستیابی به توسعه در مناطق روستایی، تهیه و اجرا گردید طرح هادی روستایی است که به عنوان مهمترین سند رسمی و قانونی توسعه و عمران یک روستا در کشور ما می‌باشد (حنظل عیدانی، ۱۳۸۹: ۱). طرح هادی روستایی درصدد دستیابی به ایجاد زمینه توسعه و عمران روستاها، تأمین عادلانه امکانات، هدایت وضعیت فیزیکی روستا، تسهیلات بهبود مسکن و خدمات محیط زیستی و نظارت بر روند توسعه کالبدی روستا، ایجاد زمینه کاهش خطر سوانح طبیعی و ایجاد زمین‌های خطر سوانح طبیعی و ایجاد بستر لازم جهت فراهم شدن زمینه صدور سند مالکیت املاک واقع در بافت مسکونی روستا است (عزیز پور و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۳). طرح‌های هادی در ایران متأثر از دیدگاه کارکردگرایی با محوریت قرار دادن تحولات کالبدی در روستاها سعی در دگرگون ساختن کالبد روستاها و دستیابی به توسعه روستایی هستند (مظفر و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲). محصول نهایی طرح‌های هادی روستایی در ایران نقشه کاربری اراضی پیشنهادی، جدول سرانه‌ها و ضوابط و مقررات می‌باشد. برخی دیگر از محققان معتقدند که در نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی بیشتر از رویکرد عقلانی محور استفاده شده است (افتخاری و بهزاد نسب، ۱۳۸۳: ۱). نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که رویکرد عقلانی گرایی به دلیل "تخصیص محوری" و "خصیصه غیرمشارکتی" با ناکامی‌ها و ضعف‌های زیادی رو به رو بوده؛ در شرایط کنونی اتخاذ رویکرد ارتباطی از ضرورت‌های مهم فرآیند برنامه‌ریزی توسعه روستایی کشور محسوب می‌شود (افتخاری و بهزاد نسب، ۱۳۸۳: ۱). طرح هادی به عنوان یک متغیر بیرونی، وارد سیستم روستا می‌شود، بر ساختارهای روستا اثر می‌گذارد، این ساختارها شامل ابعاد چهار گانه فیزیکی-کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستا است. طرح هادی با مبنای تغییر و تحول در ساختار فیزیکی-کالبدی بخشی از فرآیند توسعه روستایی به شمار می‌رود (اصلانی، ۱۳۷۸: ۲۲۳). بر این اساس بررسی مطالعه حاضر، در پی بررسی میزان اثرات اجرای طرح هادی در توسعه روستای خراشاد شهرستان بیرجند می‌باشد. این پژوهش به دنبال آن است تا میزان تأثیر گذاری و موفقیت طرح هادی روستای خراشاد در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی و بهداشتی از دیدگاه روستاییان را بررسی نماید.

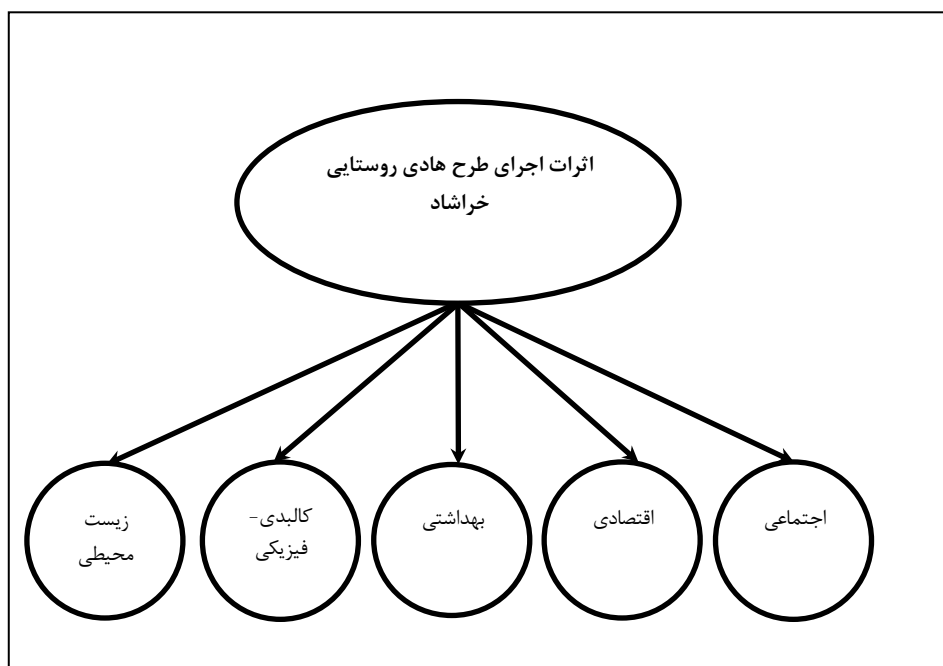
با توجه به اهمیت طرح‌های هادی روستایی و اثرات چندگانه آن‌ها در ابعاد مختلف زندگی روستاییان، تحقیقات متعددی پیرامون بررسی و ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر زندگی روستاییان صورت گرفته است. شارع پور در سال ۱۳۷۰ در مقاله‌ای با عنوان "اثر اقتصادی-اجتماعی طرح‌های بهسازی در روستاهای استان آذربایجان شرقی" با بررسی ۱۳۰ سرپرست خانوار در ۴ روستای نمونه در این زمینه مطالعاتی انجام داده است. از جمله نتایج مهم این مطالعه می‌توان به نامناسب بودن روش شناسایی نیازهای اولیه روستاییان توسط طرح هادی، طولانی شدن مدت اجرا، محدود شدن مشارکت روستاییان به کمک مالی آن‌ها و ناهماهنگی بین افراد دست‌اندرکار طرح در هنگام اجرا اشاره کرد. موسوی قهدریجانی در سال ۱۳۷۴ در مقاله‌ای با عنوان "ارزشیابی اثرات اجتماعی طرح‌های بهسازی روستایی در استان اصفهان" به نتایج قابل ملاحظه‌ای دست یافت (رضوانی، ۱۳۹۰: ۱۶۹). عظیمی و جمشیدیان مجاور (۱۳۸۴) در مطالعه خود نشان دادند که اجرای طرح هادی روستایی باعث پیشرفت نسبی زندگی مردم و افزایش امیدواری آن‌ها نسبت به سکونت در روستاهای برخوردار از این طرح شده است. این در حالی است که از نظر اثرات زیست محیطی، طرح هادی روستایی در منطقه مورد مطالعه چندان موفق عمل نکرده است. از دیدگاه عنابستانی طرح هادی امید به زندگی در روستا را برای

اهالی آن به وجود آورده است، اما پیامدهای زیست محیطی آن را نباید نادیده انگاشت. نصیری نیز معتقد است که اجرای طرح هادی روستا باعث بهبود وضعیت سکونتگاههای روستایی در روستاهای شهرستان زنجان شده است (عنابستانی، ۱۳۸۸: ۱). حق پناه و دهقانی به این نتیجه رسیدند که طرح هادی موجب بهبود زندگی مردم و امیدواری آنان به سکونت در روستاها شده، اما عواقب زیست محیطی مطلوبی بر جای نگذاشته است (حق پناهی و دهقانی، ۱۳۸۸: ۱). در مطالعه دیگری، آمار و صمیمی شامی (۱۳۸۸) در ارزشیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی در بخش خمام شهرستان رشت دریافتند اجرای این طرح از نظر نحوه ساخت و ساز مسکن و معماری روستا جهت بهسازی و مقاوم‌سازی و نیز دفع بهداشتی زباله‌ها به طور نسبی موفق بوده است، اگرچه اثرات اجرای این طرح‌ها در زمینه‌هایی همچون دفع بهداشتی فاضلاب‌های خانگی، بهبود وضعیت معابر و کاهش تبدیل اراضی زراعی به کاربری غیر کشاورزی ضعیف بوده است. تقیلو و همکاران (۱۳۸۸) در ارزیابی اثرات طرح‌های هادی روستایی در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی از دیدگاه روستاییان در شهرستان کمبجان استان مرکزی نشان دادند که میانگین عملکرد طرح هادی در ابعاد مختلف مورد مطالعه کمتر از میانگین مورد انتظار بود. به عبارت دیگر، اجرای طرح هادی روستایی نتوانسته است ابعاد مختلف زندگی روستاییان اعم از کالبدی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی را تحت تأثیر خود قرار داده و اثرات مثبتی را به همراه داشته باشد. مرادی و همکاران (۱۳۸۸) مهمترین اثرات اجرای طرح‌های هادی در روستای حاجی آباد در بخش مرکزی شهرستان بیرجند را شامل توسعه ساخت و سازهای مسکونی و بهبود وضعیت معابر (در بعد کالبدی)، دسترسی به خدمات و رفع نیازهای خدماتی و علاقمندی افراد محلی به ادامه سکونت در روستا (در بعد اجتماعی) و رعایت مسایل زیست محیطی در روستا در نظر گرفته‌اند. بر اساس مطالعه‌ای که پژوهشکده سوانح طبیعی (۱۳۸۸) در خصوص ارزشیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی در کشور انجام داد، مشخص شد که اثرات اجرای طرح‌ها در قالب چهار دسته زیر قرار می‌گیرند: اثرات کالبدی- فضایی (شامل بهبود وضعیت معابر، توسعه کمی و کیفی سکونتگاه‌های روستایی و اصلاح بافت روستا)؛ اثرات محیطی (شامل مقاوم‌سازی مسکن روستایی در برابر مخاطرات طبیعی همچون سیل و زلزله و بهبود وضعیت زیست محیطی روستاها اعم از دفع زباله و پسماند خانگی و جمع‌آوری آب‌های سطحی)؛ اثرات اجتماعی (شامل کاهش فقر، کنترل مهاجرت، پویایی نهادهای محلی و بهبود منزلت اجتماعی روستاییان)؛ و اثرات اقتصادی (شامل بهبود وضعیت اشتغال و درآمد روستاییان، افزایش سرمایه‌گذاری در روستا و افزایش قیمت زمین). محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه خود در خصوص تبیین اثرات اجرای طرح هادی بر بهبود کیفیت زندگی نواحی روستایی شهرستان بیجار دریافتند در مجموع اجرای طرح هادی تأثیرات مثبت و معنی‌داری را بر ابعاد کالبدی مناطق روستایی داشته است، ولی در ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی چندان موفق نبوده است. در طول ادوار مختلف روستاها تأمین‌کننده نیازهای زیستی و تغذیه‌ای جمعیت کشور بوده‌اند (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲: ۳۵). شناخت دقیق مسائل مربوط به روستاهای ایران از اهمیت بسیار برخوردار است زیرا ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب ماندگی مثل فقر گسترده، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده در مناطق روستایی قرار دارد (تودارو، ۱۳۶۸: ۲۵۵). نقش و جایگاه روستاها در فرآیندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی مانند فقر گسترده، بیکاری و مهاجرت، موجب توجه به روستاها و توسعه روستایی گردیده است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳: ۱۹). لیو (۲۰۰۷) تأکید دارد فراهم ساختن امکانات و زیرساخت‌های مختلف و بهسازی و توسعه سکونتگاه‌های روستایی، یکی از مؤلفه‌های مهم برنامه‌ریزی توسعه روستایی به شمار می‌رود (Liu, 2007: 564) که می‌تواند زمینه را برای توسعه روستاها در سایر ابعاد شامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم سازد (مولائی هاشجین، ۱۳۸۶: ۱۰۶). با توجه به مشخصه‌های بارز طرح هادی روستایی از جمله سابقه نسبتاً طولانی تهیه و اجرای آن‌ها، ارتباط مستقیم این طرح با روستاها و تأثیرگذاری آن بر ابعاد مختلف توسعه جوامع روستایی (رضوانی، ۱۳۹۰: ۱۷۰)، در سال‌های اخیر این طرح در سطح کشور برای شمار زیادی از روستاها تهیه و اجرا شده است (آمار و صمیمی شامی، ۱۳۸۸: ۴۵)، به نحوی که بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از سال ۱۳۶۸ تا پایان سال ۱۳۸۹ در حدود ۲۴۸۹۹ طرح تهیه و ۹۹۱۲ طرح را در سطح روستاهای کشور اجرا کرده است (عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۳). طرح هادی روستایی در حقیقت طرح توسعه فضای کالبدی روستایی است و براساس اهدافی که برای آن تعیین شده است، هدایت روند و فرآیندهای توسعه کالبدی روستایی را برعهده می‌گیرد (پژوهشکده سوانح طبیعی، ۱۳۸۸: ۱۳۹). در واقع یکی از مهمترین طرح‌ها و برنامه‌های دولت برای ساماندهی و توسعه روستاهای کشور که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت فیزیکی روستا، روند توسعه و گسترش آن

را در افق ده ساله مشخص می‌نماید طرح هادی روستایی است (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۵: ۱) که نخستین تلاش سازمان یافته و فراگیر ملی برای سازماندهی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی با هدف فراهم سازی زمینه های توسعه و عمران مناطق روستایی، تلقی می‌شود (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۶۹). طرح هادی روستایی، با در پیش گرفتن رویکردی مبتنی بر محوریت تحولات کالبدی در توسعه روستاها (بنیاد مسکن استان زنجان، ۱۳۸۵: ۱۰) به اجرای پروژه‌های اجرایی دهگانه‌ای پرداخت که همگی در پی دگرگون ساختن کالبد روستاها، و به تبع آن توسعه روستایی بودند. گرچه تمامی این پروژه‌ها، برجسته‌های کالبدی استوار شده‌اند اما بی‌تردید این تغییر و دگرگونی در کالبد روستاها، دیگر ابعاد محیط روستایی را، از جمله محیط طبیعی روستاها، تحت تأثیر قرار خواهد داد (مظفر، ۱۳۸۷: ۱۲-۱۵). به طور کلی رویکردها و راهبردهای توسعه روستایی از دهه ۱۹۵۰ تاکنون را می‌توان در قالب ۴ دسته رویکردهای اقتصادی، رویکردهای اجتماعی، رویکردهای کالبدی- فضایی و رویکردهای جامع یا جایگزین طبقه بندی نمود که متناسب با هر یک از این رویکردها، راهبردهای متعددی به کار رفته است. از جمله رویکردهای مهم در عرصه روستایی، رویکرد فیزیکی - کالبدی و همچنین رهیافت مکان مرکزی در برنامه‌ریزی فضایی- مکانی است. در این رهیافت برنامه‌ریزی مراکز روستایی برای تبدیل آن‌ها به مکان زیست مطلوب و کانون تمرکز نوآوری و محل استقرار واحدهای پشتیبانی و خدمات روستایی صورت می‌پذیرد (مهندسین مشاور، DHV: ۱۲) که در برنامه‌های عمرانی و توسعه روستایی در ایران چه در قالب برنامه‌های پنج ساله و چه در چارچوب طرح‌های توسعه روستایی در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی، از این رهیافت کم و بیش استفاده شده است (رضوانی، ۱۳۸۵: ۱۱۶-۱۱۷).

روش پژوهش

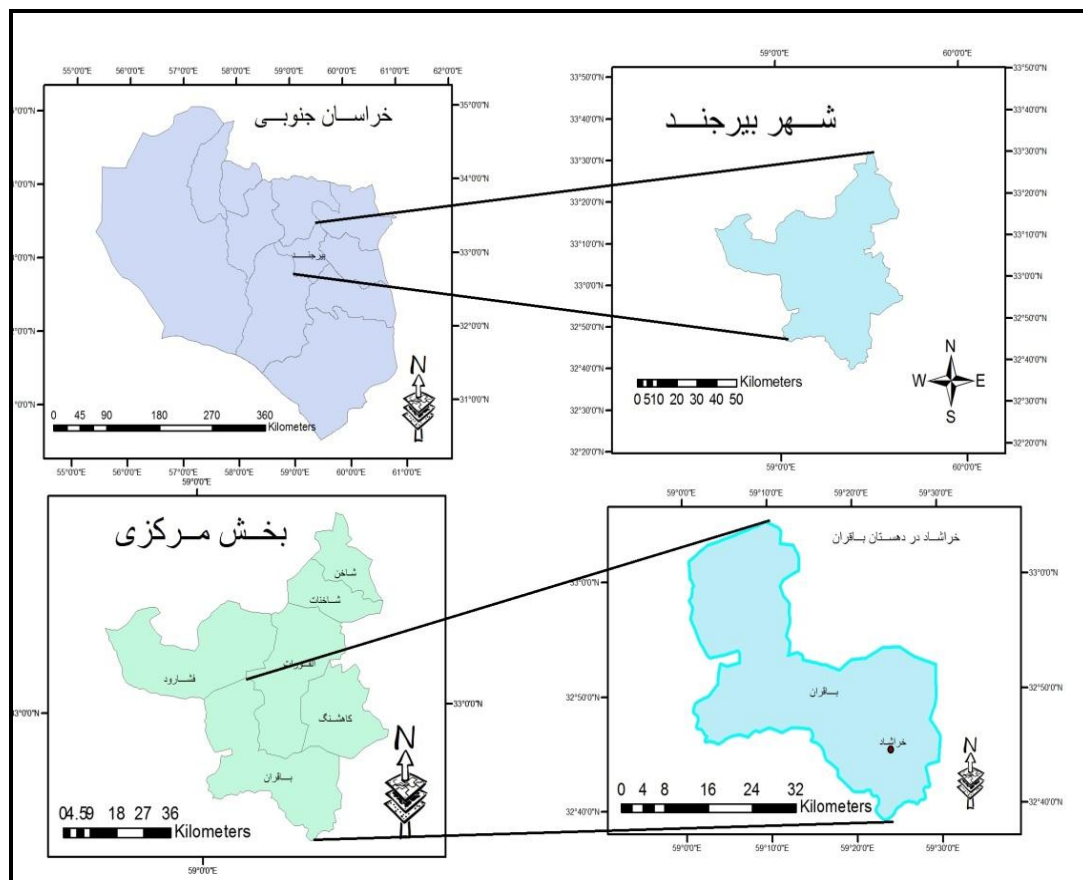
این تحقیق از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت از نوع توصیفی- تحلیلی است که در روش توصیفی داده‌ها و اطلاعات با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و عملیات میدانی جمع‌آوری شده است. در روش تحلیلی (تجزیه و تحلیل آماری)، با توجه به هدف پژوهش، شاخص‌هایی در نظر گرفته شده است و داده‌های مربوط به این شاخص‌ها به وسیله پرسش‌نامه گردآوری و با استفاده از آزمون‌های آماری تبیین و تحلیل شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، سرپرستان خانوار روستای خراشاد می‌باشد که طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، ۳۷۹ نفر هستند که با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۷۷ نفر از آن‌ها انتخاب و پرسش‌نامه در بین آن‌ها توزیع گردید. در این پژوهش با توجه به فرضیه‌های مورد بررسی، پرسش‌نامه در دو بخش سؤال‌های عمومی (سن، میزان تحصیلات و...) و سؤال‌های تخصصی مربوط به اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه روستای خراشاد طراحی گردیده است. سؤال‌های مورد استفاده، شامل ۳۲ سؤال بسته در طیف لیکرت پنج مقیاسی از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵ هستند. روایی پرسش‌نامه مورد استفاده از طریق ارزشیابی توسط کارشناسان بنیاد مسکن روستایی و اساتید دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت و پس از رفع اشکالات مورد تأیید واقع شد. در این پژوهش پایایی پرسش‌نامه از طریق آلفای کرانباخ در محیط SPSS تعیین گردیده است. آزمون الفای کرونباخ با ۳۲ گویه انجام گرفت. ضریب آلفای کرانباخ پرسش‌نامه مورد استفاده برابر با ۰/۹۷۶ نتیجه گردید که نشانگر پایایی خیلی خوب آن می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش آمار استنباطی همچون آزمون همبستگی پیرسون توسط نرم افزار SPSS 20 انجام شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

روستای خراشاد در موقعیت ۵۹ درجه و ۲۴ دقیقه و ۳۲ درجه و ۴۵ دقیقه عرض جغرافیایی و در ارتفاع ۱۹۸۰ متری از سطح دریا واقع شده است (شکل ۲). این روستا دره ای است و کوه‌های تاج کوه از شرق و آسیا کوه از جنوب شرقی آن را در بر گرفته‌اند. رودخانه فصلی کفکی از کنار روستا می‌گذرد و روستا در دره این رودخانه بر دامنه‌های کوه قرار دارد. باغات و اراضی کشاورزی بر روی بستر و تراس رودخانه گسترش یافته و منازل مسکونی نیز بدلیل فضای کم توسعه بر روی دامنه‌های کوهستان استقرار یافته‌اند. روستای خراشاد از روستاهای معروف شهرستان بیرجند محسوب می‌شود. این شهرت علاوه بر موقعیت جغرافیایی آن و خوش آب و هوایی، بدلیل تجار متمدول، مردم با فرهنگ و پرتلاش آن نیز می‌باشد. این روستا یکی از مرفه‌ترین و توسعه یافته‌ترین آبادی‌های بخش مرکزی و حتی شهرستان بیرجند می‌باشد. تمایل زیادی برای خرید املاک این روستا از سوی ثروتمندان شهری وجود دارد و برخی از ساختمان‌های احداثی در این روستا با گرانترین منازل شهر بیرجند برابری می‌کند (پاپلی یزدی، ۱۳۷۶: ۱۷۲).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی روستای خراشاد در دهستان باقران، شهرستان بیرجند

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

- معرفی ویژگی‌های جامعه نمونه

از کل افراد نمونه، ۸۳/۱ درصد زن و ۱۶/۹ درصد مرد بودند. جامعه‌ی مورد بررسی در این پژوهش، ساکنین روستای خراشاد می‌باشند که تعداد ۷۷ نفر از آن‌ها انتخاب و پرسش‌نامه در بین آن‌ها توزیع گردید. از کل افراد پاسخ دهنده ۱۰/۴ درصد کمتر از ۲۰ سال، ۲۶ درصد، بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۲۸/۶ درصد بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۲۳/۴ درصد بین ۴۰ تا ۵۰ سال و ۱۱/۷ درصد بیش از ۵۰ سال سن داشتند. از کل افراد نمونه ۱۰/۴ درصد دارای تحصیلات ابتدائی، ۱۸/۲ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۵/۶ درصد دارای تحصیلات متوسطه، ۲۳/۴ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۲۹/۹ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس، ۲/۶ درصد تحصیلات فوق لیسانس دارند.

یافته‌های استنباطی

- آزمون‌های فرض

- فرض ۱: میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های مسکن در ارتباط است.
 H_0 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های مسکن در ارتباط نیست.
 H_1 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های مسکن در ارتباط است.

جدول ۱. شاخص‌های مسکن

ردیف	شاخص‌های مسکن	میزان تأثیر گذاری			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱	افزایش تراکم ساختمانی	۵۱/۹	۲۸/۶	۱۴/۳	۵/۲
۲	مقاوم سازی مسکن روستایی	۳۷/۷	۳۳/۸	۲۰/۸	۷/۸
۳	میزان تغییر در تیپ مسکن روستا (الگوی مسکن)	۴۹/۴	۲۶	۱۹/۵	۵/۲
۴	تغییر الگوی ساخت و ساز روستایی	۵۳/۲	۲۰/۸	۲۰/۸	۵/۲
۵	ایجاد زمینه برای صدور سند مالکیت	۵۷/۳	۲۱/۳	۱۲	۹/۳
۶	رعایت مقرارت در ساخت و ساز	۴۲/۹	۲۸/۶	۱۰/۴	۱۳
۷	افزایش تراکم خانوار	۴۰/۳	۶/۵	۲۴/۷	۲۰/۸

جدول ۲. آزمون فرضیه اول

آزمون همبستگی پیرسون	
تعداد	۷۷
ضریب همبستگی	**۰/۷۸۱
P-value	۰/۰۰۰

برای این آزمون با توجه به ویژگی‌های مقیاس دو متغیر، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج این آزمون نشان می‌دهد که چون مقدار سطح معناداری ۰/۰۰۰ شده است و کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر ما رد می‌شود و یعنی میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های مسکن رابطه معناداری با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و مقدار ضریب همبستگی نیز مثبت است و برابر با ۰/۷۸۱ است.

راهبرد حفظ و نگهداری بهره برداران کوچک که امروزه در توسعه اقتصادی و اجتماعی نقش بازی می‌کنند، راهبرد بهبود مسکن است (Albaladejo, 2009: 806). یکی از مهمترین اهدافی که طرح هادی روستایی دنبال می‌کند، انتظام بخشی به روند گسترش و ساخت و ساز در مناطق روستایی است. تلاش برای انسجام توسعه آتی و ساخت و سازهای جدید با توجه به وضعیت اقلیمی و شرایط محیطی از جمله ویژگی‌های اجرای طرح هادی است. (عظیمی، ۱۳۸۴: ۲۹). با توجه به اینکه ارتقای کیفیت ابنیه، بخشی از شرح خدمات طرح‌های هادی را تشکیل می‌دهند، بنابراین بهبود وضعیت مسکن یکی از اهداف مهم این طرح‌هاست (عنابستانی و همکار، ۱۳۹۱: ۹۹). یکی از موارد قابل اشاره پس از اجرای طرح هادی روستایی، نظارت بر نحوه ساخت و سازهای جدید در روستاست. در بین شاخص‌های مسکن، ایجاد زمینه برای صدور سند مالکیت با ۵۷/۳ درصد بیشترین تأثیرگذاری و رضایت مردم را در اجرای طرح هادی داشته است که تا سال ۹۰، تعداد پرونده ارسالی به ثبت ۲۱۳ فقره بوده که از ۲۱۳ فقره، ۱۹۲ فقره آن سند صادر شده است. در بین شاخص‌های مسکن، مقاوم سازی مسکن روستایی، با ۴۰/۳ درصد نسبت به دیگر شاخص‌های مسکن، کمترین تأثیرگذاری را در اجرای طرح هادی داشته که تعداد ۴۳ متقاضی تا سال ۹۰، برای پرداخت تسهیلات طرح ویژه بهسازی و نوسازی مسکن روستایی و ۲۹ فقره، تسهیلات قرض الحسنه تعمیر مسکن روستایی به بانک معرفی شدند. در روستای خراشاد، منازل جدید و تازه ساز، با در نظر گرفتن اصول فنی و رعایت حدود خیابان‌ها ساخته شده‌اند و در مورد منازل قدیمی نیز مقاوم سازی و نوسازی بیشتر به چشم می‌خورد (شکل ۳).

قبل از اجرای طرح

بعد از اجرای طرح

شکل ۳. مسکن روستای خراشاد در قبل و بعد از اجرای طرح

فرض ۲: میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های شبکه معابر در ارتباط است.
 H_0 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های شبکه معابر در ارتباط نیست.
 H_1 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های شبکه معابر در ارتباط است.

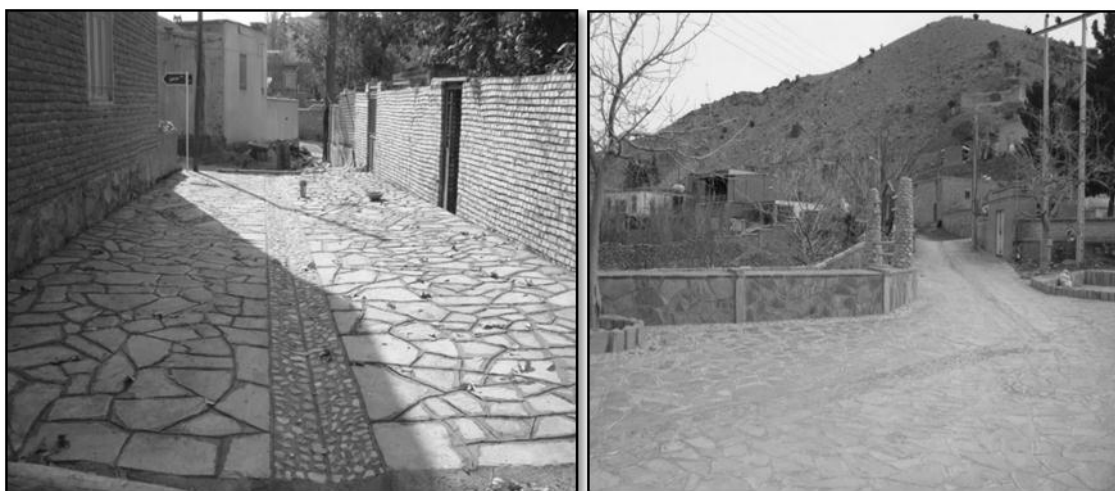
جدول ۳. شاخص‌های شبکه معابر

میزان تأثیر گذاری					شاخص‌های شبکه معابر	ردیف
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۲,۶	۱۰,۴	۱۶,۹	۱۸,۲	۵۱,۹	سهولت رفت و آمد روستاییان	۱
۲,۶	۰	۱۹,۵	۲۰,۸	۵۷,۱	کیفیت معابر نوساخت	۲
۲,۶	۰	۲۲,۱	۲۶	۴۹,۴	کیفیت پوشش معابر	۳
۰	۵,۲	۲۰,۸	۲۰,۸	۵۳,۲	نحوه دسترسی به معابر	۴
۲,۶	۵,۲	۲۰,۸	۲۴,۷	۴۶,۸	رعایت ضوابط فنی (تعریض مناسب، شیب مناسب، رعایت حریم راه‌هاو...)	۵
۲,۷	۹,۳	۱۷,۳	۲۸	۴۲,۷	تغییرات سلسله مراتب معابر	۶
۲,۶	۵,۲	۲۳,۴	۱۸,۲	۳۹	بهبود و بهسازی معابر موجود	۷
۰	۵,۲	۲۰,۸	۲۰,۸	۴۵,۵	زیبا سازی معابر	۸

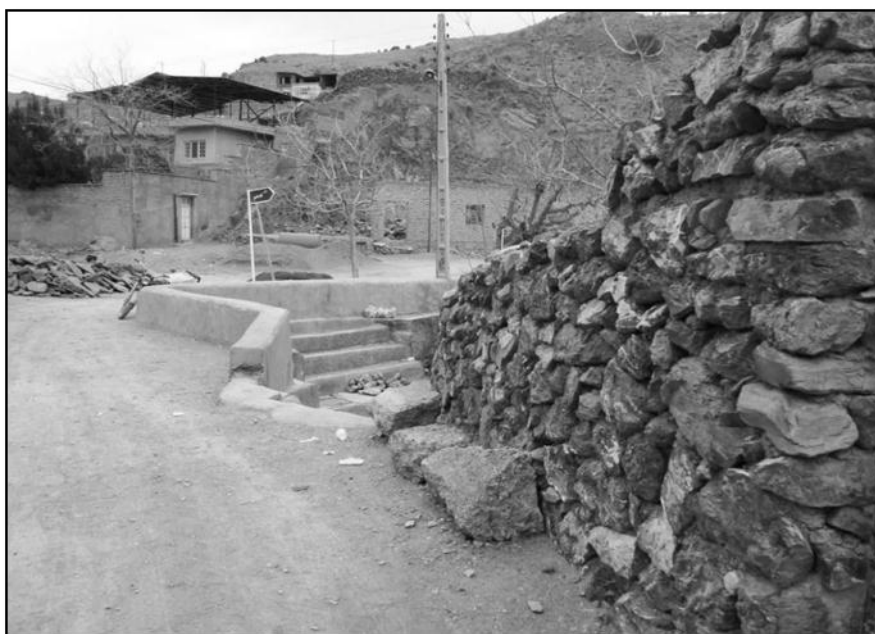
جدول ۴. آزمون فرضیه دوم

آزمون همبستگی پیرسون	
تعداد	۷۷
ضریب همبستگی	**۰,۸۴۴
P-value	۰/۰۰۰

برای این آزمون با توجه به ویژگی‌های مقیاس دو متغیر، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج این آزمون نشان می‌دهد که چون مقدار سطح معناداری $0/000$ شده است و کمتر از $0/05$ است بنابراین فرض صفر ما رد می‌شود و یعنی میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های شبکه معابر رابطه معناداری با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و مقدار ضریب همبستگی نیز مثبت است و برابر با $0/844$ است. یکی از پروژه‌های مهم در اجرای طرح‌های هادی، تعریض یا احداث معابر در روستاهاست. اصلاح شبکه معابر و مسیر پیاده روها در واحد همسایگی بر زندگی ساکنان تأثیر بسیار دارد. افزون بر آن، سبب ایجاد فضای دوستانه شده و برنامه‌های بهداشتی را در زمینه جمع-آوری زباله، دفع آب‌های سطحی و پسماندهای منازل کارآمد می‌کند (Kelly, 2006:281). به عبارتی احداث یک خیابان اصلی و استقرار واحدهای تجاری، خدماتی و صنعتی روستا پیرامون این محور اصلی وجه بارز و نشانه اصلی اجرای طرح هادی در یک روستا می‌باشد (عظیمی، ۱۳۸۴: ۲۸). با توجه به جدول، مهمترین تأثیر طرح هادی بر روی شاخص شبکه معابر بر روی کیفیت معابر نوساخت با $57/1$ درصد است که تا سال ۹۰، جداره سازی و بهسازی مظهر قنات به میزان 400 متر مربع - سنگ فرش معابر و جداره سازی معابر 10275 متر مربع - عملیات خاکی در زمین سنگی و سخت به میزان 5400 متر مکعب جهت بازگشایی معابر از محل اعتبارات واگذاری در مرحله اول انجام شده است که مرحله دوم نیز در دست اقدام است. قبل از اجرایی شدن طرح هادی، آب گرفتگی در معابر در زمان بارندگی اتفاق می‌افتاد و همچنین رفت و آمد روستاییان در معابر به سختی صورت می‌گرفت اما اجرایی شدن طرح هادی، باعث سهولت رفت و آمد روستاییان و همچنین با ایجاد شیب در معابر، جدول گذاری و قرار دادن جوی‌ها باعث بهبود و کیفیت معابر شد (شکل‌های ۴ و ۵).

شکل ۴. تصاویری از شاخص کالبدی روستای خراشاد در بعد از اجرای طرح

شکل ۵. تصویری از شاخص کالبدی روستای خراشاد در قبل از اجرای طرح

فرض ۳: میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های کاربری اراضی در ارتباط است.
 H_0 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های کاربری اراضی در ارتباط نیست.
 H_1 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های کاربری اراضی در ارتباط است.

جدول ۵. شاخص‌های کاربری اراضی

ردیف	شاخص‌های کاربری اراضی	میزان تأثیر گذاری			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱	تناسب منطقی بین جمعیت و خدمات	۳۶/۱	۱۳/۹	۳۴/۷	۹/۷
۲	توجه به بافت‌های باارزش تاریخی، فرهنگی	۲۸	۱۸/۷	۲۲/۷	۲۲/۷
۳	پیش بینی مناسب توسعه روستا	۳۲/۴	۲۹/۷	۱۴/۹	۱۷/۶
۴	جذب امکانات و خدمات رفاهی و زیر بنایی	۲۶/۴	۱۹/۴	۱۶/۷	۲۶/۴
۵	کیفیت دسترسی افراد روستا به خدمات	۳۵/۱	۱۶/۲	۲۵/۷	۱۲/۲
۶	میزان رعایت ضوابط و مقررات پیشنهادی	۲۷/۳	۲۲/۱	۲۵	۱۳/۹
۷	توزیع خدمات رفاهی و زیر بنایی	۳۶/۵	۱۴/۹	۱۴/۹	۱۶/۲

جدول ۶. آزمون فرضیه سوم

آزمون همبستگی پیرسون	
تعداد	۷۷
ضریب همبستگی	**۰,۹۰۳
P-value	۰,۰۰۰

برای این آزمون با توجه به ویژگی‌های مقیاس دو متغیر، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج این آزمون نشان می‌دهد که چون مقدار سطح معناداری $0/000$ شده است و کمتر از $0/05$ است بنابراین فرض صفر ما رد می‌شود و یعنی میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های کاربری اراضی رابطه معناداری با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و مقدار ضریب همبستگی نیز مثبت است و برابر با $0/903$ است.

اهمیت زمین در روستا بیشتر است، برخلاف شهر که قابلیت تولیدی آن مورد نظر نیست و تنها به عنوان فرصتی برای استقرار کاربری‌ها به آن نگاه می‌شود. زمین در نواحی روستایی، در حقیقت پشتیبان اصلی حیات و رونق فعالیت اقتصادی به شمار می‌رود. بنابراین هرگونه بی‌توجهی به این مهم، توانمندی اجرایی طرح هادی را در روستا با مشکل جدی (عدم پیروی مردم از طرح و حرکت خلاف جهت تعیین شده در طرح) روبه‌رو خواهد کرد. مهمترین معیارهایی که در استقرار کاربری‌ها باید در نظر گرفته شود عبارتند از: سازگاری با کاربری‌های مجاور، دسترسی آسان به آن از سوی همگان، رعایت عدالت در توزیع کاربری‌ها و توجه به شرایط مکانی مورد نیاز هر کاربری است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶: ۱۸). دسترسی به خدمات از دیگر اثرات اجرای طرح هادی روستایی محسوب می‌شود به طوری که نیازها و امکانات خدماتی در داخل روستا و در دسترس روستاییان باشد (عظیمی و همکار، ۱۳۸۴: ۳۰). با توجه به جدول (۵)، مهمترین تأثیر طرح هادی بر روی شاخص‌های کاربری اراضی در مورد توزیع خدمات رفاهی و زیر بنایی با ۳۶٫۵ درصد است. ساکنین روستا از بسیاری خدمات از جمله: آب، برق، تلفن، مسکن، مخابرات، خدمات حمل و نقل، خانه بهداشت، دفتر پست، فروشگاه تعاونی، خدمات آموزشی و... قبل از اجرایی شدن طرح هادی در روستا برخوردار بودند.

فرض ۴: میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های بهداشت در ارتباط است.

H_0 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های بهداشت در ارتباط نیست.

H_1 : میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های بهداشت در ارتباط است.

جدول ۷. شاخص‌های بهداشت

ردیف	شاخص‌های بهداشت	میزان تأثیر گذاری			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱	ایجاد فضای سبز در روستا	۳۵٫۱	۱۵٫۶	۶٫۵	۱۸٫۲
۲	دفع و هدایت آبهای سطحی	۳۷٫۵	۲۳٫۶	۱۲٫۵	۲۳٫۶
۳	مکان‌یابی یا توسعه‌ی محدوده‌ی گورستان	۲۹٫۷	۲۳	۱۷٫۶	۱۳٫۵
۴	دفع فاضلاب روستایی	۲۵٫۷	۲۰٫۳	۲۹٫۷	۰
۵	کیفیت جمع‌آوری زباله‌ها	۲۷٫۳	۲۶	۲۹٫۹	۱۴٫۳
۶	مکان دفع بهداشتی زباله‌ها	۲۸	۲۷	۴	۱۲٫۲

جدول ۸. آزمون فرضیه چهارم

آزمون همبستگی پیرسون	
تعداد	۷۷
ضریب همبستگی	$0/938^{**}$
p-value	$0/000$

برای این آزمون با توجه به ویژگی‌های مقیاس دو متغیر، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج این آزمون نشان می‌دهد که چون مقدار سطح معنا داری $0/000$ شده و کمتر از $0/05$ است بنابراین فرض صفر ما رد می‌شود یعنی میزان موفقیت اجرای طرح هادی روستای خراشاد با شاخص‌های بهداشت رابطه معناداری با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و مقدار ضریب همبستگی نیز مثبت است و برابر با $0/938$ است.

یکی دیگر از شاخص‌های ارزیابی طرح‌های هادی، بهداشت محیط روستاهاست. آب‌گرفتگی و گل‌آلود شدن معابر در زمان بارندگی، عمده‌ترین مشکل معابر روستاهاست. بنابراین ایجاد آبرو (کانیو) و جدول‌گذاری معابر برای هدایت آب‌های سطحی به بیرون از بافت فیزیکی، هدایت و همچنین ساماندهی دفع زباله و دفع پساب‌های خانگی از جمله آثار بهداشت محیط روستاست که پس از اجرای طرح هادی قابل توجه است (عنابستانی و همکار، ۱۳۹۱: ۱۰۲). به همین دلیل یکی از اثرات اجرایی مورد انتظار از طرح هادی روستایی تأثیر بر روی بهداشت محیط و وضعیت زیست محیطی روستاهاست. (نورالدین عظیمی و همکار، ۱۳۸۴: ۳۰). با توجه به جدول مهمترین تأثیر طرح هادی در مورد شاخص‌های بهداشت بر روی دفع و هدایت آب‌های سطحی با $37/5$ درصد است. قبل از اجرایی شدن طرح هادی، زباله‌های خانگی و فاضلاب و پس آب‌های خانگی، اغلب در سطح معابر رها می‌شدند ولی بعد از اجرایی شدن طرح، با نصب سطل زباله در سطح روستا و تهیه ی خودرو جهت جمع‌آوری زباله یکی از اقدامات مثبت طرح هادی در جهت جمع‌آوری و دفن زباله بوده است و علاوه بر آن، دفع و هدایت آب‌های سطحی در روستا نیز انجام می‌گیرد (شکل ۶).

شکل ۶. تصاویری از شاخص بهداشت روستای خراشاد

نتیجه‌گیری

طرح‌های هادی روستایی، طرح‌های توسعه فیزیکی و کالبدی روستاها هستند که در طیف زمانی ۱۰ ساله برای روستاها جهت هدایت بافت کالبدی روستاها تهیه و اجرا می‌شوند. این طرح‌ها دارای اهداف کالبدی، اقتصادی و اجتماعی هستند. با توجه به شرح خدمات طرح‌های هادی که بیشتر بر جنبه فیزیکی روستا تأکید می‌کند ولی اهداف اقتصادی و اجتماعی را نیز در بطن خود به همراه دارد. یکی از اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی افزایش ساخت و ساز، بازسازی

و یا نوسازی واحدهای مسکونی در روستاهاست. در جریان بازگشایی و یا تعریض معابر روستایی تعداد قابل ملاحظه‌ای از ساختمان‌ها به خاطر قرار گیری در مسیر طرح خیابان تخریب می‌شوند. با توجه به حمایتی که سازمان مجری (بنیاد مسکن) انجام می‌دهد معمولاً به تمام خانوارهایی که در مسیر طرح قرار می‌گیرند، وام مسکن کم بهره تعلق می‌گیرد. به همین خاطر پس از اجرای طرح، ساختمان‌های دو طرف معابر آسفالت شده با مصالح جدید و با دوام ساخته می‌شوند. این امر به تدریج نوسازی و ساخت بهتر مسکن در دیگر قسمت‌های روستا را موجب می‌شود (عظیمی و همکار، ۱۳۸۴: ۳۳). در این مقاله سعی شده اثرات اجرای طرح هادی در روستای خراشاد، بیشتر از دیدگاه ساکنین روستایی (کسانی که اثرات اجرای طرح را شاهد هستند) و اعضای شورا و دهیار مورد ارزیابی قرار گیرد. نتایج بررسی‌ها نشان داد که، ساکنین روستا، از اجرایی شدن طرح هادی در روستا رضایت دارند و میزان اثرگذاری و موفقیت طرح هادی را در ارتباط با شاخص‌های مسکن، معابر، بهداشت و کاربری اراضی خوب ارزیابی کردند. بهبود وضعیت مسکن و مقاوم سازی مساکن، صدور سند مالکیت یکی از اهداف مهم این طرح‌هاست که رضایت ساکنین روستا را در زمینه‌ی شاخص مسکن بدنبال داشته است. یکی از پروژه‌های مهم در اجرای طرح‌های هادی، تعریض یا احداث معابر در روستاهاست. با اجرایی شدن طرح هادی، شبکه معابر و مسیر پیاده روها اصلاح شد که باعث سهولت رفت و آمد روستاییان و همچنین با ایجاد شیب در معابر، جدول گذاری و قرار دادن جوی‌ها باعث بهبود و کیفیت معابر و دسترسی آسانتر به خدمات شد. برنامه‌های بهداشتی در زمینه جمع‌آوری زباله، دفع آب‌های سطحی و پسماندهای منازل که یکی از اثرات اجرایی مورد انتظار از طرح هادی روستایی تأثیر بر روی بهداشت محیط و وضعیت زیست محیطی روستاهاست عملیاتی و به اجرا درآمد و همچنین، دسترسی آسان به کاربری‌ها از سوی همگان، رعایت عدالت در توزیع کاربری‌ها و توجه به شرایط مکانی مورد نیاز هر کاربری که مهمترین تأثیر طرح هادی بر روی شاخص‌های کاربری اراضی در مورد توزیع خدمات رفاهی و زیر بنایی است اجرایی شد.

منابع

۱. آمار، تیمور، صمیمی شامی، رضا (۱۳۸۸). ارزشیابی اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی (مطالعه موردی: بخش خمام شهرستان رشت). مسکن و محیط روستا، ۲۸ (۱۲۷)، ۴۴-۵۵.
۲. ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، انتشارات نی.
۳. اصلانی، رضا (۱۳۷۸). ارزیابی رویکردهای توسعه روستایی ایران در پنجاه سال اخیر، مجموعه مقالات همایش پنجاه سال برنامه ریزی توسعه در ایران، مرکز تحقیقات اقتصاد ایران، ۲۲۳-۲۳۰.
۴. افتخاری، رکن الدین، بهزاد نسب، علی (۱۳۸۳). برنامه ریزی ارتباطی، رویکردی انتقادی به نظریه برنامه ریزی (با تأکید بر برنامه ریزی توسعه روستایی)، فصلنامه مدرس علوم انسانی، (۳۲)، ۱-۲۲.
۵. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان زنجان (۱۳۹۰). گزارش عملکرد طرح‌های هادی روستایی در استان زنجان. زنجان: معاونت عمران روستایی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان زنجان.
۶. پاپلی یزدی (۱۳۷۶). طرح ساماندهی فضایی-کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (پنج بخش از شهرستانهای جنوب خراسان) بخش مرکزی شهرستان بیرجند (مرحله ۲ و ۱ نهایی)، بیرجند: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
۷. پاپلی یزدی، محمد حسین، ابراهیمی، محمد (۱۳۸۵). نظریه‌های توسعه روستایی، تهران: انتشارات سمت.
۸. پژوهشکده سوانح طبیعی (۱۳۸۸). ارزشیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی، تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
۹. تقیلو، علی اکبر؛ خسروبیگی، رضا؛ خدایی، یوسف (۱۳۸۸). ارزیابی طرح‌های هادی روستایی در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان کمیجان، استان مرکزی). مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه کالبدی روستا، زاهدان، ۸ و ۹ مهر ماه ۱۳۸۸، ۲۲-۳۲.

۱۰. تو دارو، مایکل (۱۳۶۸). توسعه اقتصادی در جهت سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، تهران: سازمان برنامه و بودجه
۱۱. حق پناه، مریم و دهقانی، مرجان (۱۳۸۸). بررسی اثرات کالبدی اجرای طرح های هادی روستایی، اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه کالبدی روستا، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان
۱۲. حنظل عیدانی، علی (۱۳۸۹). ارزیابی اثرات طرح های هادی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان خرمشهر)، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی.
۱۳. رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۰). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، تهران: قومس.
۱۴. سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور (۱۳۸۵). آشنایی با طرحهای هادی و کنترل و نظارت بر ساخت و ساز روستایی، مرکز مطالعات و خدمات تخصصی شهری و روستایی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
۱۵. شارع پور، محمود (۱۳۷۰). بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی اجرای طرحهای بهسازی در روستاهای استان آذربایجان شرقی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۶. عزیزپور، فرهاد؛ حسینی حاصل، صدیقه (۱۳۸۷). مروری بر روند تحولات کالبدی روستاهای کشور با تاکید بر طرح هادی روستایی. مسکن و محیط روستا، ۲۷ (۱۲۳)، ۴۲-۵۵.
۱۷. عزیز پور، فرهاد، خلیلی، آ. محسن زاده، آ. حسینی حاصل، صدیقه (۱۳۹۰). تحلیل و ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی کشور، مسکن و محیط روستا، ۳۰ (۱۳۵) ۸۴-۷۱
۱۸. عظیمی، نورالدین، جمشیدیان، مجید (۱۳۸۴). بررسی اثرات کالبدی اجرای طرحهای هادی روستایی (مورد مطالعه: غرب گیلان)، فصلنامه هنرهای زیبا، (۲۲)، ۲۵-۳۴
۱۹. علی الحسابی، مهران (۱۳۸۱). لزوم نگرش نوین در توسعه و عمران روستایی، فصلنامه مسکن و محیط روستا، (۱۰۰)، ۲۳-۱۴.
۲۰. عنابستانی، علی اکبر (۱۳۸۸). ارزیابی اثرات کالبدی طرح‌های هادی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای غرب خراسان رضوی). مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه کالبدی روستا، زاهدان، ۸ و ۹ مهر ماه ۱۳۸۸، صص ۶-۱.
۲۱. عنابستانی، علی اکبر، اکبری، محمد حسن (۱۳۹۱). ارزیابی طرحهای هادی و نقش آن در توسعه ی کالبدی روستا از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان جهرم)، پژوهشهای جغرافیای انسانی، ۴۴ (۴)، ۹۳-۱۱۰
۲۲. غفاری، رامین (۱۳۹۰). تغییر کاربری اراضی روستایی در طرحهای هادی مصوب. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی سکونتگاههای روستایی، مسکن و بافت، برنامه ریزی و طراحی بافت روستایی، جلد دوم، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، معاونت امور بازسازی و مسکن روستایی.
۲۳. محمدی یگانه، بهروز؛ نباتی، عباس؛ چراغی، مهدی (۱۳۹۱). تبیین اثرات اجرای طرح هادی بر بهبود کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان کرانی - شهرستان بیجار). مسکن و محیط روستا، ۳۱ (۱۳۹)، ۹۹-۱۱۲.
۲۴. مرادی، محمود؛ ابطحی‌نیا، آمنه؛ شاهی‌سوندی، زهرا (۱۳۸۸). بررسی اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه کالبدی روستاها (مطالعه موردی: روستای حاجی آباد، بخش مرکزی شهرستان بیرجند). مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه کالبدی روستا، زاهدان، ۸ و ۹ مهر ماه ۱۳۸۸، ۵۴-۶۲
۲۵. مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۲). برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران، مشهد: جهاد دانشگاهی.
۲۶. مظفر، فرهنگ؛ حسینی، سید باقر؛ سلیمانی، محمد؛ ترکشوند، عباس؛ سرمدی، علی اکبر (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اجرای طرح- های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران. علوم محیطی، ۵ (۱۹)، ۱۲-۳۱.
۲۷. مهندسان مشاور DHV از هلند، رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی، ترجمه بهنام شاپوری، جلد اول، تهران: وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
۲۸. مولائی هاشجین، نصراله (۱۳۸۶). تحلیل پیرامون اهداف، ضرورت‌ها و فرایند تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی با تاکید بر گیلان. چشم‌انداز جغرافیایی، ۲ (۴) ۱۰۵-۱۲۳

29. Albaladejo-pina, IP., Diaze-Delfa, M.T. (2009). Tourist Preferences for Rural House Stays : Evidence from Discrete Modeling in Spain, *Tourism Management* , 30, 805-811

30. Housing foundation of Islamic Revolution, (2007). *Guide Land Studies*, Tehran: sharif publication.
31. Kelly, C.M., Hoehner, C.M., Baker, E.A., Ramirez, L.K.B., Brownson, R.C. (2006). Promoting Physical Activity in Communities: A pproaches for successful Evaluation of Program and policies, *Evaluation and program planning*, 29, 280-292
32. Liu, Y. S. (2007). Rural transformation development and new countryside construction in eastern coastal area of China. *Acta Geographica Sinica*, (62), 563-